

КЕАҚ "М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті"

"Генделік теңдік"

Шымкент 2024

Кіріспе

Гендерлік теңдік-бұл барлық жыныстағы адамдардың тең құқықтары, міндеттері мен мүмкіндіктері бар мемлекет. Бұл әділетті қоғамның негізгі аспектісі және тұрақты дамудың маңызды элементі. Гендерлік теңдік кемсітушілік, адам құқықтары, әлеуметтік прогресс және тұрақты даму мәселелерімен байланысты. Бұл әйелдер мен ерлердің барлық аспектілерге бірдей қатысуына кедергі болатын кедергілерді жоюды қамтиды. Қызықты факт: БҰҰ мәліметтері бойынша, әйелдер әлемдегі кедейлердің 70% құрайды және олардың көпшілігі білім мен жұмысқа қол жеткізуде кемсітушілікке тап болады.

Гендерлік теңсіздік мәселелері

Айтарлықтай прогреске қарамастан, гендерлік теңсіздік әлі де жаһандық проблема болып табылады:

- **Жалақы алшақтығы.** Көптеген елдерде орташа есеппен әйелдер бір жұмыс үшін ерлерге қарағанда аз жалақы алады. Бұл құбылыс "жалақы алшақтығы" деп аталады. "Себептерге стереотиптер, кемсітушілік және жалақысы жоғары салалардағы әйелдердің аз болуы жатады.

- **Білім алуға және біліктілікті арттыруға шектеулі қолжетімділік.** Әлемнің кейбір аймақтарында қыздар мен әйелдер білімге қол жеткізуде шектеулерге тап болуды жалғастыруда, бұл олардың жоғары жалақы алатын жұмысқа орналасу мүмкіндігін азайтады.
- **Гендерлік зорлық-зомбылық.** Әртүрлі елдерде әйелдер жиі физикалық және психологиялық зорлық-зомбылыққа ұшырайды, бұл қалыптасқан гендерлік стереотиптер мен алалаушылықтармен байланысты.
- **Әйелдердің саясатқа және шешім қабылдауға аз қатысуы.** Әйелдер дүниежүзіндегі ұлттық парламентшілердің 25%-дан азын құрайды және олардың жоғары үкіметтегі өкілдігі мужчин қарағанда айтарлықтай төмен.

Гендерлік теңсіздіктің себептері

Гендерлік теңсіздіктің әлеуметтік, мәдени және экономикалық себептері бар:

- ❖ **Мәдени стереотиптер мен дәстүрлер.** Көптеген қоғамдарда әйелдер мен ерлердің рөлдері туралы қалыптасқан стереотиптер дәстүрлі міндеттер мен рөлдерді жүктеу арқылы әйелдердің құқықтары мен мүмкіндіктерін шектейді.
- ❖ **Әлеуметтік нормалар мен наным-сенімдер.** Қоғамда белгілі бір кәсіптер немесе қызмет салалары әйелдерге жарамайды деген қалыптасқан наным-сенімдер болуы мүмкін, бұл олардың экономикалық және саяси өмірге қатысуына қосымша кедергілер тудырады.
- ❖ **Ресурстарға қол жеткізу.** Көптеген елдерде әйелдердің қаржылық және білім беру ресурстарына қол жетімділігі шектеулі, бұл олардың мансаптық өсу және өмір сүру деңгейін жақсарту мүмкіндіктерін шектейді.

Гендерлік теңдікке қол жеткізу жолдары

Гендерлік теңсіздікті еңсеру үшін кешенді тәсіл қажет:

- ✓ **Заң шығару және саясат.** Әйелдердің құқықтарын қорғауға және білімге, жұмысқа және әлеуметтік қолдауға тең қолжетімділікті қамтамасыз етуге бағытталған заңдарды жасау және жүзеге асыру. Жалақы алшақтығын және гендерлік зорлық-зомбылықты жою бойынша шаралар қабылдау.

- ✓ **Білім және ағарту.** Қоғамды гендерлік теңдікке тәрбиелеу, стереотиптер мен алалаушылықтарды білім беру бағдарламалары мен медиа-кампаниялар арқылы жеңу маңызды.
- ✓ **Әйелдердің саясатқа және бизнеске қатысуын арттыру.** Әйелдердің қатысуын ынталандыру шешімдер қабылдау және басшылық лауазымдар билік пен ресурстарды неғұрлым әділ бөлуге қолжеткізуге көмектеседі.
- ✓ **Кәсіпкер әйелдерді қолдау.** Әйелдер кәсіпкерлігін қолдау және қаржылық ресурстарға тең қол жеткізу үшін жағдай жасау бағдарламаларын әзірлеу экономикалық теңсіздікті азайтуға көмектеседі

Халықаралық ұйымның рөлі

Халықаралық ұйымдар гендерлік теңдікті ілгерілетуде маңызды рөл атқарады:

- ❖ **Халықаралық ұйымдар гендерлік теңдікті ілгерілетуде маңызды рөл атқарады:** БҰҰ Және Тұрақты Даму Мақсаттары. Гендерлік теңдік - 2015жылы Біріккен Ұлттар ұйымы Қабылдаған Тұрақты Даму Мақсаттарының бірі (№5 ТДМ). Мақсат әйелдер мен қыздарға қатысты кемсітушілік пен зорлық-зомбылықтың барлық түрлерін жоюға, мүмкіндіктер мен құқықтарға тең қолжетімділікті қамтамасыз етуге бағытталған.
 - ❖ **UN Women.** Ұйым әйелдердің құқықтарын қорғау, көшбасшылық қабілеттерін дамыту және әйелдердің экономика мен саясаттағы рөлін нығайту бойынша жұмыс істейді. .
- Дүниежүзілік Банк және Халықаралық Валюта Қоры.** Бұл ұйымдар әйелдердің, әсіресе дамушы елдердегі экономикалық

мүмкіндіктерін жақсартуға бағытталған жобаларды әзірлейді және жүзеге асырады.

Қызықты факт: "БҰҰ-НЫҢ Әйелдер, Бейбітшілік және Қауіпсіздік" бағдарламасы аясында гендерлік аспектілерді қамтитын 80-нен астам бейбіт келісім жасалды.

Елдердің табысты мысалдары

Кейбір елдер гендерлік теңдікті ілгерілетуде айтарлықтай жетістіктерге жетті:

Швеция. Швеция гендерлік теңдіктің ең жақсы көрсеткіштері бар елдердің бірі ретінде жиі аталады. Мұнда кемсітушілік пен зорлық-зомбылыққа қарсы қатаң заңдар бекітіліп, ерлер мен әйелдердің саясат пен экономикаға тең қатысуы қамтамасыз етілген.

Исландия. Исландия тең жалақы туралы заңдарды қабылдаған әлемдегі бірінші ел болды. Жұмыс берушілер гендерлік жалақы алшақтығының жоқтығын растауға міндетті, бұл жалақы айырмашылықтарының айтарлықтай төмендеуіне әкелді.

Норвегия. Норвегия әйелдерді жоғары лауазымдарға көтеру бағдарламаларын белсенді түрде қолдайды, бұл компаниялардағы басшылық лауазымдардағы әйелдердің үлесін едәуір арттырды.

Университеттердің рөлі

Білім беру мекемелері гендерлік теңдік туралы қоғамдық пікірді қалыптастыруда және барлық студенттер үшін тең мүмкіндіктерді қамтамасыз етуде шешуші рөл атқарады. Келесі аспектілерді атап өту маңызды:

- **Гендерлік білім:** гендерлік мәселелерді зерттеуге бағытталған курстар мен бағдарламаларды енгізу студенттер мен оқушыларға теңдік пен әр адамға деген құрметтің маңыздылығын түсінуге мүмкіндік береді. Бұл бағдарламалар стереотиптерді жеңуге және жастар арасында ашық және инклюзивті ойлауды қалыптастыруға көмектеседі.
- **Ғылым мен Техникадағы әйелдерді қолдау:** Университеттер ӘЙЕЛДЕРДІҢ STEM (ғылым, технология, инженерия және математика) сияқты дәстүрлі түрде ерлер басым салаларға қатысуын белсенді түрде ынталандыра алады. Тәлімгерлік және тағылымдамадан өту бағдарламалары осы салалардағы әйелдерді қолдауда маңызды рөл атқара алады.
- **Инклюзивті ортаны құру:** жынысына, нәсіліне, жыныстық бағдарына немесе денсаулық жағдайына қарамастан барлық студенттер үшін тең жағдайларды қамтамасыз ету маңызды. Бұған кеңес беру, психологиялық қолдау және қаржылық көмек сияқты ресурстарға қолжетімділік кіреді.
- Утрехт университетінде Ғылым мен білім беруде әйелдер мен мужчин тең мүмкіндіктерін қамтамасыз етуге бағытталған "гендерлік теңдік" бағдарламасы бар.

- Оксфорд университеті әйелдерге арналған стипендиялар: әйелдерге қаржылық қолдау, әсіресе ғылым, инженерия, инженерия және математика (STEM).
- Әйелдерге арналған көшбасшылық бағдарламалар: INSEAD сияқты университеттер көшбасшы әйелдер үшін курстар мен тренингтер жасайды, осылайша олар көшбасшылық позицияларды сәтті орындай алады. Кейптаун университеті (Оңтүстік Африка) гендерлік зерттеулер орталығы, STEM-дегі әйелдерге арналған стипендиялар және гендерлік зорлық-зомбылық құрбандарын қолдау бағдарламаларын қамтитын жобаны жүзеге асыруда.
- Гендерлік теңсіздікті зерттеу: зерттеу орталықтары гендерлік кемсітушіліктің себептері мен салдарын талдай алады және шешімдерді ұсына алады. Мысал ретінде Лондон экономика мектебінің гендердің экономикаға әсері туралы зерттеулері келтірілген.
- Нөлдік төзімділік саясаты: кампустарда жыныстық зорлық-зомбылық пен гендерлік кемсітушілікке қарсы қатаң ережелер мен шараларды енгізу. Стэнфорд сияқты университеттер мұндай бағдарламаларды белсенді түрде жүзеге асырады.
- Студенттерді белсенділікке тарту: Университеттер мен мектептер әйелдердің құқықтары мен гендерлік теңдікті қорғау бастамаларын қолдай алады. Бұл студенттер қауымдастығының хабардарлығын арттыруға және белсенділігін арттыруға бағытталған іс-шараларды, семинарларды және науқандарды ұйымдастыруды қамтуы мүмкін.

М. Әуезов атындағы ОҚУ ұсынылған шаралар

Тәлімгерлік бағдарламалары: табысты әйел тәлімгерлер студенттерді мансаптық және жеке дамуында қолдайтын бағдарламаларды ұйымдастыру.

Әйелдер кәсіпкерлігін қолдау: Стартап акселераторларын және кәсіпкер әйелдерге арналған гранттық бағдарламаларды әзірлеу.
Жастармен жұмыс: қыздар мен ұлдарға гендерлік теңдіктің маңыздылығын үйрету үшін мектептерде кездесулер ұйымдастыру.

Гендерлік теңсіздікке қарсы күрес: ғылым мен білім беруде әйелдер мен қыздарды қолдауға бағытталған білім беру бағдарламаларын құру.

Білім беру науқандары: гендерлік стереотиптер, әйелдер құқықтары және жыныстық зорлық-зомбылыққа қатысты мәселелер туралы хабардар болу күндерін өткізу.

Гендерлік теңдік-бұл әлеуметтік әділеттілік мәселесі ғана емес, сонымен бірге экономикалық және мәдени дамудың маңызды аспектісі. Гендерлік кедергілерді жою өмір сүру деңгейін жақсартуға, кедейлікті азайтуға және адам құқықтарын нығайтуға ықпал етеді. Гендерлік теңдікке қол жеткізу Үкіметтердің, кәсіпорындардың, білім беру мекемелерінің және азаматтық қоғамның ұжымдық күш- жігерін қажет етеді.

CONCLUSION

CONTRIBUTION